

In 2002 bracht journalist Michiel Hegener het boek *Ons wilde oosten* uit over de on-Nederlandse natuur van de Veluwe. Hij vroeg zich af: waarom besteedt de rijksoverheid er zo weinig aandacht aan? Waarom staat het vol hekken? En moeten er nog meer toeristen komen? Al snel raakte het boek uitverkocht. Hegener steekt opnieuw de thermometer in de Veluwe. In zijn boek *Ons wilde oosten 2.0*, dat in het eerste kwartaal van 2019 verschijnt, neemt hij 2070 als horizon: de Veluwe als een grenzenloos, wild natuurgebied als tegengas voor het verstedelijkte Nederland. We kunnen zo'n natuurgebied realiseren, zegt hij, maar dan moeten we er nu aan beginnen.

Ons wilde oosten 2.0

tekst Ria Dubbeldam, foto's Guy Ackermans, Hans van den Bos, Hans Dijkstra, Jelle de Gruyter en Michiel Hegener

Waarom een update van je boek?

'Verschillende mensen benaderden me. Boswachter Lennard Jasper bijvoorbeeld. Toen hij bij Staatsbosbeheer begon, kreeg hij aangeraden om het boek te lezen. Hij ervoer het als een nuttig boek over hoe de Veluwe in elkaar steekt, maar inmiddels is het boek zwaar verouderd. Ondertussen groeide ook bij mijzelf het idee om het aan te passen. Dat de Veluwe van nu een andere is dan in 2002 zag ik onder meer door mijn werk voor de ANWB, waarvoor ik veel over de Veluwe fiets. Het viel me op dat de negatieve invloed van de intensieve veehouderij rondom het Centraal Veluws Natuurgebied alleen maar groter was geworden. Ja, er is heel veel gebeurd en ik ben zelf een aantal dingen anders gaan zien. Ik ben radicaler in mijn opvattingen geworden. Mijn aanvankelijke idee was om de editie van 2002 bij te stellen, maar het is een compleet nieuw boek geworden. Slechts een paar passages heb ik kunnen hergebruiken.'

Kun je nader toelichten waarom herschrijven nodig was?

'Begin deze eeuw was er meer optimisme over de Veluwe en meer samenwerking. Er was veel goede wil bij het Rijk, de provincie en terreinbeheerders. Veel van het plan *Veluwe 2010* is gerealiseerd. Er zijn enorme slagen gemaakt: het bedrijventerrein Beukenlaan in het Renkums Beekdal is gesaneerd, de Winkelmankazerne is teruggegeven aan de natuur. Er zijn zeven ecoducten gebouwd. Echt fantastisch. Maar het elan is weer weggeëbt. En door het opheffen van de Veluwecommissie in 2012, een Veluwebreed adviesorgaan voor de provincie, en de terugtrekkende provincie is er een vacuüm in de besturing ontstaan. Er is weliswaar een nieuwe organisatie opgericht – de VeluweAlliantie met als doel de Veluwe Nederlands populairste toeristenbestemming te maken, *Veluwe op 1* – maar de deelnemers, waaronder gemeenten en vele belangenorganisaties, gaat het vooral om versterking van de economie, de natuur is bijzaak.'

Een hert steekt een ecoduct over.

Maar het motto van de VeluweAlliantie is toch versterking van de ecologie en de economie, want de natuur is het stamkapitaal?

'Partijen van de alliantie willen de natuur best mooier maken dan die al is. Maar vooral omdat er dan meer geld te verdienen is. Dus het wild moet goed zichtbaar en het fietspadennetwerk goed in orde zijn. Een nieuw plan is een wandelroutenetwerk met paaltjes. Precies de kant die de Veluwe niet op moet. Het Centraal Veluws Natuurgebied (CVN) moet wild, riskant en ongenaakbaar worden. Nu lijkt het veel te veel op het Vondelpark.'

Wat moet er dan in jouw ogen veranderen?

'In het CVN alle paden afsluiten, alle bordjes verwijderen en het struinverbod opheffen, althans in het grootste deel. Een aantal auto-wegen moet weg en ook een stuk of twintig recreatieterreinen. Dat hoeft niet allemaal morgen maar wel in de komende vijftig jaar. We moeten veel strenger zoneren dan nu het geval is. Het is onvermijdelijk dat je een randje om het CVN hebt waar de toeristen worden opgevangen en het dus druk is. Daarna begint de wilde Veluwe. Er moeten nog veel dennenakkers worden omgevormd tot gevarieerde bossen,

maar zonder hout af te voeren: trek bomen om en laat ze liggen. Een natuurlijk bos bestaat voor de helft uit dood hout. Herstel van echte natuur, dat is het grote thema in mijn boek. Ik stel 2070 als horizon: welke Veluwe willen we dan en wat moeten we daarvoor nú gaan doen?'

Krijgt natuurherstel wel een kans als er grote hoeveelheden stikstof vanuit de landbouw op de Veluwe blijven neerkomen?

'Dat is inderdaad een van de grootste problemen. Rienk-Jan Bijlsma van Wageningen Environmental Research, dé expert op het gebied van nutriëntenonbalans in de bodem, ziet maar één weg naar natuurherstel en dat is: stoppen met de aanvoer van stikstof, dan heel lang wachten tot de verzuring weg is en de natuurlijke mineralenbalans zich heeft hersteld. Maatregelen als luchtwassers in varkensstallen doen niet wat ze beloven. Stikstofdepositie, ook door het verkeer en vanuit het buitenland, is een megaprobleem voor de Veluwe en veel andere natuurgebieden. En de oplossingen zijn beperkt. Je kan de verzuring van gronden tegengaan door calcium en magnesium te strooien, Dolokal bijvoorbeeld. Maar voor de hele Veluwe zou dit los van de inzet van arbeid en apparatuur om de kalk te verspreiden

Rijke biodiversiteit op de natte heide van de Tongerense heide.

Boven: De provincie doet er goed aan fout gelegen recreatieterreinen in de natuur uit te kopen.

Onder: Kinderen gooien wilde bloemenzaad in het herstelde Renkums Beekdal.

'Het Centraal Veluws Natuurgebied moet wild, riskant en ongenaakbaar worden. Nu lijkt het veel te veel op het Vondelpark'

50 miljoen euro kosten, en dan werkt het twee, drie jaar. Steenmeel heeft een langere werkingsduur, maar is nog veel duurder. Bovendien is het een vreemde zaak om daarvoor in de Eifel steengroeven te maken en het landschap daar te vernietigen.'

De landbouw stoot nog veel stikstof uit, maar de sector is sterk in beweging. Er zijn bijvoorbeeld plannen voor het opkopen van varkens zodat boeren kunnen stoppen, blijvers moeten hun bedrijf omvormen naar kringlooplandbouw, et cetera. Wat betekenen deze ontwikkelingen voor de Veluwe?

'De landbouwtransitie is een groot item in mijn boek. Het is een *nu of nooit* in de mentaliteitsomslag bij zowel burgers als boeren, zeggen

experts. We moeten af van alle veeteelt, want de ecologische footprint van Nederland is veel te groot. Dierlijke producten zijn passé, al heeft nog niet iedereen het door. De 60.000 hectare rond het CVN is een prachtig gebied om met de landbouwtransitie te beginnen. Omdat veel boeren stoppen komt er veel grond vrij. Die grond is inzetbaar voor natuur, bosbouw en ecodorpen. De overgebleven landbouwgrond is dan inzetbaar voor duurzame voedselproductie.'

Een belangrijk thema in je vorige boek was de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). Tegenwoordig heet die voor Gelderland het Gelders Natuurnetwerk. Hoe staat het daarmee?

'Het gaat langzamer dan gepland, maar dat is niet per se een probleem. Rond het natuurnet-

werk is sinds mijn vorige boek veel veranderd. Tot 2010 kocht het Rijk grond aan voor de EHS en leverde die via de (opgeheven) Dienst Landelijk Gebied door aan terreinbeherende organisaties als Staatsbosbeheer en Natuurmonumenten, een simpel en effectief systeem. Het liep goed. Deze terreinbeherende organisaties kregen de grond om niet, maar wel met een onderhoudsverplichting erbij, dus er zat zeker een rekening aan. Echter, staatssecretaris Bleker zette een zware vertraging op de realisatie en wilde een veel kleinere EHS. Later is de omvang deels weer bijgesteld. De vertraging is geen probleem, zolang de grond maar vrij blijft van bebouwing. Dan komt de natuur maar wat later. Een andere ontwikkeling: een aantal landgoedeigenaren vond het onrechtmatig dat ze geen aanspraak konden maken op de gratis natuurgronden en spande namens de Vereniging Gelijkberechtiging Grondbezitters een zaak aan bij het Europese Hof. En ze wonnen. Sindsdien mag de overheid grond niet meer gratis doorleveren. De praktijk is nu dat EHS-natuur wordt doorverkocht. De nieuwe eigenaar is soms helemaal geen Staatsbosbeheer of Natuurmonumenten. Het kan ook een particulier, boerencoöperatie of burgerinitiatief zijn. In mijn boek ga ik diep in op de vraag of het goed is dat nu ook particulieren het Gelders Natuurnetwerk op de Veluwe realiseren. Wat als een particulier failliet gaat of de opvolger geen verstand van zaken heeft? Hoe waarborg je de continuïteit? Ik heb particulieren gesproken die zo enthousiast waren, dat ik daar echt geroerd door raakte. Zo is er een initiatief om met crowdfunding een ecoduct over de A28 te gaan bouwen bij Arkemheen, zodat de door Bleker afgeschoten verbinding tussen de Oostvaardersplassen en de Veluwe er toch komt. Ik zie dat soort initiatieven voorlopig met optimisme.'

Je beschrijft in je boek een aantal onderwerpen die je erg belangrijk vindt, maar wat is je hoofdboodschap?

'Voor de Veluwe moeten we radicaal kiezen voor natuur, vooral voor bosvorming en vernatting van de randen. Het is een proces van decennia. Er is al veel gedaan, maar we moeten nu doorpakken. Ik zet in mijn boek sterk in op het maken van één nationaal park van het CVN plus de ecologische poorten. Op de hoofdvestiging van de International Union for Conservation of Nature (IUCN) in Zwitserland en met IUCN Nederland heb ik daarvoor enkele mogelijke modellen besproken.

Volgens de IUCN hoort rond een nationaal park een bufferzone die je een status van nationaal landschap kan geven. De kring van landbouw rond het CVN kan die bufferzone worden, als er maar zo duurzaam mogelijk wordt geboerd. Aangevuld met herstelde kwelzones kunnen de Veluweranden nog mooier en dus ook toeristisch interessanter worden. Toeristen hebben zeker hun plaats op de Veluwe, maar alleen aan de rand en voor het Veluwegevoel in een smalle strook van het CVN. En richt het CVN zo in – geen paden, geen bebording, geen bosbouw, wel wolven en wisenten – dat nog maar weinigen de moed hebben zich daarin te begeven.'

Wie neemt het voortouw voor het oprichten van zo'n nationaal park?

'Natuurmonumenten zou kunnen beginnen door hun Nationaal Park Veluwezoom uit te breiden met het aangrenzende Deelerwoud en door aansluiting te zoeken bij Staatsbosbeheer die de bossen rond Hoenderloo erbij kunnen voegen. Misschien dat het Geldersch Landschap aan wil sluiten met het gebied Loenermark. Stapsgewijs kan het park zo uitbreiden. De afdeling Protected Areas van het IUCN-hoofdkwartier in Genève is enthousiast over dit groeimodel, het is een traject dat internationaal vaker wordt gevolgd. De IUCN wil graag helpen om zo'n park ook voor de Veluwe te realiseren. Dat is mooi, want daar zitten onafhankelijke experts met een frisse blik.'

Lezersactie

Ons wilde oosten 2.0 verschijnt in het eerste kwartaal van 2019. Abonnees van *Nieuwe Veluwe* kunnen nu al een boek reserveren. U krijgt het boek bij verschijnen zonder portokosten thuisgestuurd. Deze actie is geldig tot 1 februari. De prijs van het boek komt te liggen tussen de €17,- en €19,- euro.

Wilt u gebruikmaken van deze actie, stuur dan een e-mail naar lezersactie@nieuweveluwe.nl o.v.v. 'voortekenactie Ons wilde oosten 2.0'. Vermeld daarin uw naam, telefoonnummer, bankgegevens, machtiging tot automatische incasso en het aantal exemplaren dat u wilt bestellen. Zodra het boek is verschenen, sturen wij het boek toe en wordt het bedrag van uw rekening afgeschreven.

N.B. Donateurs van Stichting Vrienden van de Veluwe krijgen het boek cadeau.

Bosmoeras langs de Hierdense Beek.

Over Michiel Hegener

Hij groeide op in Hilversum en fietste vanaf zijn dertiende naar de Veluwe om wilde zwijnen en herten te kijken. In vakanties ging een vriendje mee om te kamperen op camping De Oase in Hoenderloo. 'Die vriendjes vonden het allemaal voor één keer mooi, dus heb ik een keer of vier een andere jongen gestrikt.'

Sinds 1984 is Hegener journalist. In 1989 begon hij voor diverse media over de Veluwe te schrijven. Voor NRC Handelsblad, maar ook voor Vrij Nederland. Sinds 1992 is hij auteur van alle ANWB Veluwegidsen. Al dat materiaal aangevuld met interviews met deskundigen leidde in 2002 tot Ons wilde oosten. Voor de opvolger Ons wilde oosten 2.0 spitte hij vele rapporten en beleidsdocumenten door, deed hij opnieuw uitvoerige interviews met deskundigen en putte hij uit stukken die hij eerder voor Nieuwe Veluwe schreef.

